

Túl a csúcson (?)

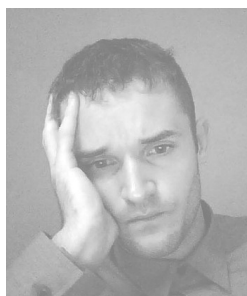
„Be van fejezve a nagy mű, igen.
A gép forog, az alkotó *nem* pihen.”

Avatar. A téli-tavaszi hónapok egyik legtöbb, legszélsőségesebb vitáját gerjesztő csúcspanakciója. Filmfesztiválok lépfeneje, vakbuzgó mozi-zarándokok perzselő marakodásainak előidézője. Bankjegyek százmillióinak felemésztője, bevételi rekordok döngetője. Van-e, ki e filmet nem ismeri? Aligha. Legalábbis ami a facebook-generációt illeti.

Tanulmányok végtelen sora szól a mesés látványvilág lenyűgöző kivitelezéséről, szakmabeliek tucatszám zengik hozsannájukat a forradalminak kikiáltott, újító technikai vívmányokhoz, fantasyörültek magasztalják Pandora precízen kidolgozott élővilágát. Bőven akadnak azonban – a filmkritikusok között is – olyan ítések, akik elmarasztalják az előemésztett, sematikus történet és a sablonkarakterek miatt ezen attrakciós mozit. Lehet még újat mondani e monumentális kreálmányról? Kevés elfogulatlan iromány született a Na'vik kalandjairól, vajh miért? S a filmszínházak szerelmeseinek végletekig fokozódó civakodását mi válthatta ki? Mennyi ebben a szerepe a csúcsra járatott marketing gépezetnek? Mi köze van mindehhez az agresszív hype-nak? Az alábbiakban választ keresek e kérdésekre, bár nem biztos, hogy léteznek kizárólagos érvek.

Minden idők legtöbb bevételét James Cameron alkotása produkálta, 2 734 726 993 dollárt kaszált be e gigatermés. A DVD és Blu-Ray lemezek eladásából befolyó összeget bele sem számoltam. Ezek az információk már önmagukban is okot adhatnak egy mozifilm gyűlöletére vagy imádatára. A korábbi listavezetőt szintén a hajdan volt kamionsofőr dirigálta, az elsüllyedt luxushajó (*Titanic*) 1 835 300 000 jenki valutát kapart össze. Ha hozzáteszem, hogy a megalomániás rendező jegyzi az első száz- (*Terminátor 2 – Az ítélet napja*) és kétszázmillió (a már említett úszó vasdarab, melynek folytatását idén dobta piacra az *Asylum*) büdzsével operáló filmeket, talán már nem is olyan elképesztőek a fenti adatok.

Legutóbbi projektjének gyártási költségeiről eltérő adatok láttak napvilágot. Kétszázharmincmillió és félmilliárd dollár között lebegnek a hozzávetőleges információk, az *Avatar* így minden idők legdrágább szerzői filmjévé vált. A Twentieth Century Fox illetékesei ter-

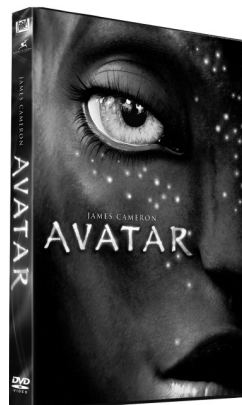

mészatesen kódösítenek, némileg átrajzolnák értesöléseinket. A csúcsbevételekből ott faragtak, ahol csak tudtak. Igaz, ezt nem lehet veszteséges alkotásként elkönyvelni, bár kilencszázmilliósi bevételet is tüntettek már el a stúdiók, mint például a Harry Potter utolsó előtti részénél. A szerzők így leshették a jogdíjából befolyó összeget... Iron Jimet azonban más fából faragták. Üzemképes gépezetet rakott össze elvtársaival, mely olajozottan funkcionál a vetítőtérmekek pénztárainál. Is. A nyereség tekintélyes része őt illeti. Ez papíron mintegy háromszázötvenmilliósi összegnek felel meg.

Az apránként el-elszört infómorzsák is a jövedelmi tényezőket szem előtt tartó apparátus élén álló „kasszasikermágnás” stratégiáját működtették. A forgatási előkészületekről szivárgó híreket egyre nagyobb dózisokban adagolták a hiszékeny filmbarátoknak, akiket aztán agyonnyomtak az óriási poszterek, kiéheztettek a párperces előzetesek, s megszedítettek az alábbi kijelentések: „Az Avatar forradalmasítja a mozit”; „James Cameron álomvilága filmtörténelmi mérföldkő”; „Paradigmaváltás a mozikban”; „A haldokló filmszínházak megmentője megérkezett”. A kanadai úriember is „megváltótudatának” szerepében tetszelegve nyilatkozgatott a 2009-es év moziünnepéről.

A tucatnyi esztendeje érlelgetett, s aprólékosan szövögetett elképzelés 2005 márciusában kapott végérvényesen zöldet, ekkor kezdődött az előkészületi munkálatok intenzívebb fázisa, majd 2007 áprilisától a forgatás hagyományos(abb) szakasza is beindult. A beharangozott (film)világmegváltás fokozottan fejtette ki hatását. A „kevesebb néha több” elve alapján minimalizálták az elkészült részek közzétételét, a leforgatott adagokat pedig pecsét alatt próbálták a nyilvánosság elé tárni. E kampány kulcsa természetesen a negyedórás trailer volt (mindenkinek jár 15 perc hírnév), melynek meggyőző mivoltán állt vagy bukott az értékesítés további sorsa. Az augusztusi Avatar-nap beteljesítette missziós feladatát. A merchandising beindult. A világhálóra véletlenül (?) felkerült kulisszák mögötti videók, videojátékok és játékbábuk, továbbá mindenféle pandorás kütyü, a Twitteren és egyéb közösségi portálokon kifejtett, önmagát növelő propaganda, s a nagyvárosokat keresztül-kasul befonó óriásplakátok, zenecsatornák hirdették: kihagyhatatlan, megismételhetetlen, felülmúlhatatlan filmélménnyel gazdagodhatsz te, az utca embere!

December közepén (az időzítés sem véletlen), a karácsonyi ünnepek előtt érkezett a megváltás, a film világpremierje, s minő meglepő, a helyi forgalmazók nem vártak hetekig, hónapokig a bemutatókkal. Business, kérem szépen. A vetítőtérmekek zsúfolásig tömve játszották Mr. Hype „kék-korszakának” ominózus darabját. A reklámhadjárat pedig csak nem múlt ki. Kisebb, de inkább nagyobb hullámokban újra és újra átcapott felettünk. A negatív hírverés is hírverés, így a Vatikán rosszállása, a dohánymentes világot hirdető lázongásai, a melegek és hidegek tüntetése újabb löketet adott az ösztönzésre: vásárolj! Jegyet, hanghordozót, emléktárgyat, egyre megy. S

ha betévednél a plázák mozitermeinek egyikébe, lehetőleg a harmadik dimenzió oltárán áldozz...

A díjszezon kellős közepén új fokozatra kapcsolt a profitorientált szemléletet magáénak valló perfekcionista direktor. A kisebb-nagyobb megmérettetéseken felemás leosztást kapott, a januári Arany Glóbusz-díjkiosztón viszont tarolt. Már ha a két kategóriában elért siker annak számít. De milyen kategóriák: Legjobb rendező, Legjobb film (dráma)! Cameron ex-feleségének opusa elismerés nélkül távozott. A britek már visszafogottabban jutalmazták a jenki terméket (2 BAFTA-díj: Legjobb díszlettervező, Legjobb képi effektusok), majd a februári fesztivál után elérkezett a várva várt pillanat is: az Amerikai Filmakadémia gálája. Az alkotók – élükön a rendezővel – semmit sem bíztak a véletlenre: világraszóló lapok, magazinok (The Hollywood Reporter, Variety, Los Angeles Times) címlapjait vásárolták fel, többoldalas interjúkban magasztalták fáradtságos munkájukat, méltatták munkatársaikat, és célozgatnak a (szerintük) jól megérdemelt díjakra. Kathryn Bigelow azonban áthúzta számításait. A döntés rajongók millióit forrázta le, s még mi lett volna, ha nem duzzasztják tízre a Legjobb film kategóriáját!? Dicsőített közönségfilmek mellőzése a fő kalapnál óriási botrányt kavarhat, láthattuk ezt legutóbb *A sötét lovagnál* is.

Mindezen információk, tényálladékok tömkelege mit sem von le James Cameron érdemeiből. A *Terminátor* kiötlője (egy lázalmot követően), a *Rambo* második részének egyik forgatókönyvírója (jutalma Arany Málna-díj), az *Alien*-széria felturbózója, az ismeretlen mélység titkainak feltárója, s számos egyéb mozi-mérföldkő lerakója valóban a (film)világ ura. Remélhetőleg feltámasztja hamvaiból a halálosztót, s kellő alázattal forgatja majd le az *Avatar* folytatását. 2014-re harangozták be a következő részt. Egy *Battle Angel* címmel futó projektet közbeiktat még, aztán minél hamarabb visszatér a távoli bolygóra, míg a „vizuális képzelet reneszánsza” tart. Pandora tengerei még rengeteg felfedeznivalót rejtenek, s a rendező bizony franchise-ban gondolkodik... Addig sem kell szomorkodnunk, a piac legütőképesebbike DVD-n is megjelent már, kihagyott (erotikusabb) jelenetekkel. A mozi szerelmesei se búsuljanak, az augusztusi hónaptól különleges, limitált kiadásként vetítik újra a Na'vik adomáját. Igaz, ezek a vetítések minden bizonnyal elkerülnek minket, közép-európaiakat.

„Ennél több elmélkedést szentelni a kérdéseknek egyszerűen annyi volna – mondhatnánk –, mint haszontalan és fölösleges spekulációkba bocsátkozni... S mégis, a kérdések valamivel alaposabb vizsgálódást kívánnának.” Legközelebb. Most pedig, hogy a fejtegetéseim végére értél, kedves olvasó, olybá tűnhet, mintha – az idei Oscar-gálát záró Steve Martin-poén után szabadon – az *Avatar* a múltban játszódott volna.